

ORXAN ƏHLİMANLI

*Dövlət Turizm Agentliyi Atəşgah Məbədi Dövlət-Tarix
Memarlıq Qoruğunun Bələdçisi*

AZƏRBAYCANDA DİNİ ABİDƏLƏRƏ DÖVLƏT QAYĞISI

İslam dini bəşər sivilizasiyasının tarixində mühüm rol oynamış dünya dinlərindən biridir və bu gün də dünyanın bir çox ölkələrində həyatın müxtəlif sahələrinə mühüm təsir göstərməkdə davam edir. Bu din müasir Azərbaycan ərazisinə VII əsrin ortalarında ərəblərin Zaqafqaziyyəyə hücumu zamanı nüfuz etmişdir. Bundan əvvəl isə bu yerlərdə bir çox dinlər mövcud olmuşdur. Lakin zərdüştilik və xristianlığın geniş yayılması yerli tayfaların birləşməsinə səbəb olmadı. Yalnız VII-XII əsrlərdə İslam dininin qəbulu və müsəlman mədəniyyətinin yayılması yerli əhalinin şüurunda qəbilə təcridini və məhdudiyyətləri aradan qaldırmaq, eləcə də dini-mədəni birlik yaratmaq üçün güclü stimulu rolunu oynadı.

İslam dini eyni zamanda Azərbaycan mədəniyyətinə də öz təsirini göstərmişdir. Burada əsas yeri isə şübhəsiz ki, memarlıq abidələri tutur. Ölkə ərazisində İslam dininə aid bir çox abidələr, ziyarətgahlar VIII əsrdən başlayaraq bu günümüzdə kimi inşa edilməyə başlanmışdır. Belə abidələr arasında əsas yeri təbii ki, müsəlmanların ibadət məkanı olan məscidlər tutur.

Azərbaycanın din tarixinin ən ağır və acılı dövrlərindən birini məhz Sovet dövrünü əhatə edir. Belə ki, mədəniyyət, təhsil və səhiyyə sahələrində bir sıra nailiyyətlərin əldə olunduğu bu dövrdə bir çox maddi-mədəniyyət abidələri, məscid və kilsələr dağıdılmışdır. Dini təsəvvür və inancların insanlara tə-

*Heç vaxt inamımızdan, dinimizdən
uzaqlaşmayacağıq və bu mənəvi mənbələrimizdən
istifadə edərək gələcəyimizi quracağıq!*
Heydər Əliyev

sirini azaltmaq və əhalini dindən uzaqlaşdırmaq məqsədilə İslam dininə qarşı hücumlar artır məscidlər və din xadimləri dövlətin maddi yardımından tamamilə məhrum olunurdular. Onlar yalnız dindar əhalinin verdiyi könüllü nəzir-niyazla və vətəndaşların sifarişləri ilə dini ayinləri icra olunmasına görə aldıkları haqla dolana bilirdilər. Həmin dövrdə dinsizlik pərdəsi altında bir çox tarixi mədəniyyət abidələri, məbədlər, məscidlər bağlandı, taxıl anbarlarına və muzeylərə çevrildi.

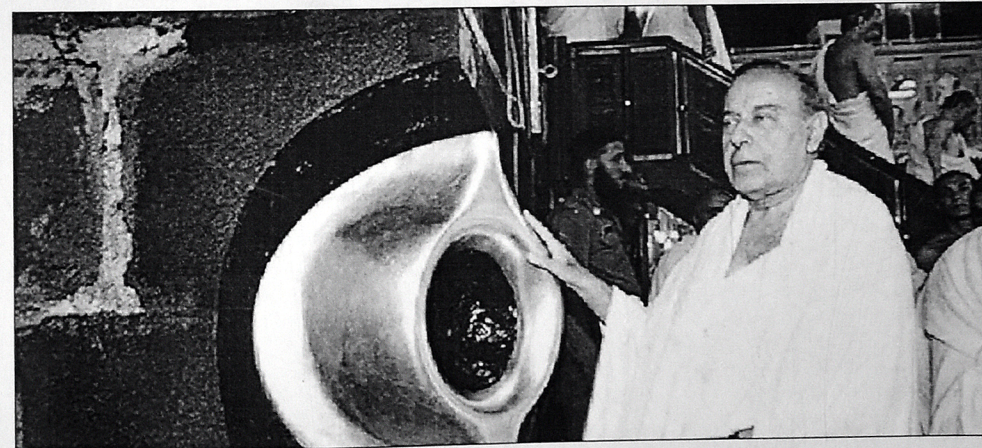
Məsələn burasındadır ki, Sovet sistemi dinlərə qarşı ateizm siyasəti aparırdı. Ölkədə olan kütləvi ateizm təbliğatına baxmayaraq İslam dini öz mövqeyini saxlamaqda davam edirdi. Belə ki, insanlar gizli şəkildə də öz evlərində ibadətə məşğul olur, öz dini inanclarına sahib çıxırdılar.

Hələ XX əsrin əvvəllərində Şərqdə ilk dünyəvi dövlət sayılan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Şərqi bütün müsəlman dövlətləri arasında ilkin vicdan azadlığı elan edən dövlət olmuşdur. Bu gün bu ənənəni müstəqil Azərbaycan Respublikası davam etdirir. Azərbaycan yenidən müstəqillik əldə etdikdən sonra digər sahələrdə olduğu kimi, din sahəsində də unudulmuş ənənələr sürətli bərpa olunmağa başladı. Sovet dövründə İslamdan təcridcən uzaqlaşdırılan xalqımız müstəqilliyin bərpasından sonra sürətlə özünün milli-mənəvi dəyərlərinin tərkib hissəsi olan dininə qayıtmğa başladı.

Ulu öndər Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəldiyi

dövlərdə ölkə daxilində dindarların problemləri ilə maraqlandı, dövlət və din münasibətlərinin tənzimlənməsində çox işlər gördü. Təkcə Azərbaycan deyil, bütün Qafqazın dini mərkəzi hesab olunan Təzəpir məscidində Ulu öndər dindarlarla görüşlərinin birində İslam dininin dünyəvi əhəmiyyətindən danışaraq deyirdi: "Bizim dinimiz mütərəqqi dindir. Əsrlər boyu İslam dini özünün mütərəqqi olduğunu və eyni zamanda, İslam dininə itaət edən adamların hamısının özünün nə qədər tərəqqipərvər və nə qədər dünyəvi əhəmiyyətli olduğunu sübut edir, müsəlmanlara daimi xoşbəxtlik bəxş edir. Bizim dinimiz müsəlmanları həyatlarında rast gəldiyi çətinliklərdən xilas etməyə, düşmənlərə qarşı mübarizədə qalib gəlməyə və özlərini, öz ölkələrini, öz dinini, öz məmləkətini qoruyub saxlamağa həmişə yardım etmişdir. Heç şübhə yoxdur ki, İslam dini indiyə qədər olan tarixində dünyaya nümayiş etdirdiyi əzəmətini, qüdrətini bundan sonra daha da gücləndirəcək və bütün İslam dininə itaət edən adamların hamısını xoşbəxtliyə, səadətə gətirib çıxaracaqdır".

Ümumilider Heydər Əliyev hakimiyyəti dövründə mütəmadi olaraq dini bayramlarda və əlamətdar günlərdə müsəlmanların müqəddəs saydıqları ibadət ocaqlarını ziyarət edər, din xadimləri ilə görüşər, çıxışlar edər, dini bayramlar və mərasimlərə münasibətilə dini icmalara təbriklər ünvanlayardı.

Ümumilider Heydər Əliyevin Həcc ziyarətgahı, 1994-cü il (Foto 1.)

Prezident İlham Əliyev Ulu öndər Heydər Əliyevin zəngin dövlətçilik ənənələrinin layiqli davamçısı olduğunu hakimiyyətə gəldiyi gündən yerinə yetirməklə, milli-mənəvi dəyərlərimizin qorunmasına

və inkişafına çox böyük diqqət və qayğı göstərir. Ölkəmizdə dini və milli tolerantlığın tarixən mövcud olduğunu və bu tolerantlığın indiyə kimi qorunub saxlanılmasında İslam dininin misilsiz rol oynadığını vurğulayan dövlətimizin başçısı dəfələrlə vurğulayıb ki, İslam dəyərləri milli-mənəvi dəyərlərimizin ayrılmaz hissəsidir: "Biz öz dinimizə bağlıyıq, dünyada İslam mədəniyyətini təbliğ edirik. Dünyada çoxsaylı konfranslar, sərgilər, təqdimatlar keçirilir, Azərbaycan həqiqətləri, İslam mədəniyyətinin həqiqətləri dünya ictimaiyyətinə təqdim edilir. Biz İslamı olduğu kimi, sülh, mərhəmət dini kimi dünyaya təqdim edirik və bu fəaliyyəti bundan sonra da davam etdirəcəyik".

Azərbaycanda İslam dəyərlərinin qorunması və təbliğindən danışarkən ölkəmizin Birinci vitse-prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın rəhbərlik etdiyi Heydər Əliyev Fondunun gördüyü işləri xüsusi vurğulamaq lazımdır. İstər Heydər Əliyev fondunun dəstəyi ilə istərsə də dövlət tərəfindən bugünkü çox sayda dini memarlıq abidələri təmir və bərpa olunmaqla yanaşı yenidən qurulmuşdur. Bunlara misal olaraq deyə bilərik ki, Bibiheybət məscid-ziyarətgah kompleksi, Təzəpir məscidi, İçərişəhər Cümə və Həzrət Məhəmməd məscidləri, Əjdərbəy məscidi, Heydər məscidi, Şamaxı Cümə məscidi, Gəncə "İmamzadə" kompleksi və onlarla digər dini

abidə və məscid əsaslı şəkildə təmir və bərpa edilərək dindarların istifadəsinə verilib.

Tam əminliklə deyə bilərik ki, İslam dini Azərbaycanda bu gün ən parlaq dövrünü yaşayır. Əgər

Sovet hakimiyyəti dövründə respublikamızda cəmi 17 məscid fəaliyyət göstərirdisə, hazırda bu say 2200-ə çatıb. Ölkə ərazisində Əshabi-Kəhf ziyarətgahı, Şamaxı Cümə məscidi, Bibiheybət məscid-ziyarətgah kompleksi, Gəncə "İmamzadə" kompleksi və digər çoxsaylı abidələr Azərbaycanın İslam dini-mədəni dəyərlər sistemində əhəmiyyətli töhfələrindən sayılır. İslam aləmi ilə münasibətlərin qurulması və inkişaf etdirilməsi ölkəmizin xarici siyasətinin əsas istiqamətlərindən biridir. Belə ki, 1991-ci ilin dekabr ayında İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı (İƏT) və ICESCO kimi müsəlman dünyasını birləşdirən qurumlara üzv olması beynəlxalq aləmdə respublikamızın qarşısında yeni üfüqlər açdı.

Bu gün Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Müzəffər Ali komandan İlham Əliyevin başçılığı ilə 44 gün davam edən Dağlıq Qarabağ da daxil olmaqla işğal altındakı ərazilərimizin qaytarılması ilə nəticələnən Vətən Müharibəsi tariximizin ən parlaq səhifəsinə çevrildi. Ölkə başçısı İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva ilə birlikdə işğaldan azad edilmiş ərazilərə etdikləri səfərlərdə də ilk öncə məscid və ziyarətgahlara diqqət yetirməsi də dövlətimizin dini abidələrə olan diqqətinin sübutudur. İşğaldan azad edilmiş Zəngilan, Ağdam, Şuşa kimi şəhərlərdə erməni vandallarının istər məscidlərimizi istərsə də dini ziyarətgahlarımızın dağıdılması bu kimi məsələləri dünya ictimaiyyətinə çatdırılması istiqamətində bir çox işlər görülmüşdür.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanımı Mehriban Əliyeva işğaldan azad edilmiş Ağdam şəhərinə səfəri zamanı (Foto 2.)

Zəngin dini ənənələrə sadıq olan Azərbaycan qədim dövrlərdən müxtəlif xalqların nümayəndələri ilə birgə yaşamış, burda bir çox dini inanclar mövcud olmuşdur. Bu səbəbdən də Azərbaycan tolerantlıq nümunəsi kimi digər ölkələrə nümunədir. Ulu Öndər tərəfindən əsas qoyulan Azərbaycan bir müsəlman ölkəsi olaraq islam dəyərlərinə və mədəniyyətinə sadıqlığını, bağlılığını qorumaqla yanaşı bu gün dünyanın multikulturalizm mərkəzlərindən birinə çevrilmişdir.

Ədəbiyyat siyahısı

Nahid Məmmədov - İşğal Altındakı Tarixi-Dini Abidələrimiz, Bakı, 2015
Müxtəlif internet məlumatları

Prezident İlham Əliyev Şuşada Yuxarı Gövhərağa məscidinə səfəri zamanı (Foto 3.)

Mehriban Mahmud qızı İbrahimova 2 oktyabr 1958-ci ildə İsmayilli rayonunun Mican kəndində anadan olub. 1976-cı ildə orta məktəbi bitirdikdən sonra sənədlərini texniki-peşə məktəbinə verib. Əl ilə xalça toxuma qrupunu Fərqlənmə attestatı ilə bitirib.

Bir müddət rayondakı xalça sexində toxucu işlədikdən sonra Bakı Yüngül Sənaye Texnikumuna daxil olub. Ticarətdə sənayenin müxtəlif sahələri üzrə işləyib. Kəndin uşaq bağçasında müdir, təsərrüfat müdiri, təkmilləşdirmə kursu keçdikdən sonra tərbiyəçi işləyib.

Bədii yaradıcılığa peşə təhsili aldığı illərdən başlayıb. İlk şeiri rayonda çıxan "Zəhmətkeş" qəzetində dərc olunub. Şair Musa Yaqubun rəhbərliyi ilə qəzetin nəzdində yaradılmış "Dağ çiçəkləri" ədəbi məclisinə üzv olub. Məclisdəki müzakirələrdə bəyanilən yazıları dəfələrlə çap olunub. Qəzetin ştatdankənar müxbiri kimi uzun müddət fəaliyyət göstərmiş. Ailə vəziyyətinin ağırlığı, müxtəlif çətinliklər üzündən bir müddət yaradıcılığında fasilə yaranıb. Sonralar yenidən düşüncələrini qələmə almağa nail olub.

Müəllifin ilk şeirlər kitabı "Sözlü dünyam" adlanır. Dövrü mətbuatda, o cümlədən "Müasir Təhsil", "Haqqın sədası", "İsmayilli xəbərləri" qəzetlərində, "Azad qələm" və "Xəzan" jurnallarında şeirləri müntəzəm çap olunur.

"Sevmişəm, sevirəm, sevəsəyəm də", "Poeziya antologiyası", "Xarı bulbul", "Atasız, anasız dünyam", "İlham çeşməsi" topluslarında yaradıcılığına geniş yer verilmişdir.

"Ürəyim danışır" kitabı "İsmayilli Yazarları" ədəbi-ictimai birliyi və "Dağ çiçəkləri" ədəbi məclisinin üzvü Mehriban İbrahimovanın oxucularla ikinci görüşüdür.

Kitabdan bir neçə şeiri oxucularımıza təqdim edirik.

